

เทศน์เช้า วันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๑

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

สิ่งมีชีวิตมันต้องมีที่ก่เกิดนะ เราก็เกิดมาจากพ่อจากแม่ ในสังคัมมนุษย์ เห็นไหม พ่อแม่เป็นแดนเกิด ต้องเคารพพ่อเคารพแม่ กตัญญูกตเวทินะ คนที่มีพ่อแม่อยู่มันยังเรียกพ่อเรียกแม่ มันยังมีความอบอุ่นนะ แต่ถ้าพ่อแม่เสียไปหมดแล้ว เราก็ต้องอยู่ในโลกของเราเหมือนกัน เราเกิดมาจากพ่อจากแม่ เกิดในโลกนี้นะ เกิดในโลกปัจจุบันนี้เกิดจากพ่อจากแม่ เกิดจากสายเลือด นี้ญาติวงศ์ตระกูล แต่ถ้าเป็นธรรมะนะเกิดจากกรรม ถ้าจิตมันไม่มีกรรมมันไม่มาเกิดหรือ เพราะมันมีกรรมของมัน มันถึงต้องมาเกิดของมัน

มีกรรมไง กรรมคือแรงขับ สิ่งที่เป็นแรงขับ เห็นไหม จิตที่บริสุทธิ์ พระอรหันต์ไม่มาเกิด มันเป็นธรรมะ มันเป็นธรรมชาติ ถ้าเราบอกเป็นจิต จิตเป็นภพ จิตเป็นกิเลส แต่เป็นสมมุติใจ ถ้าพูดกับเด็ก เราไม่พูดสื่อความหมายให้เด็กเข้าใจ คนพูดไม่มีความหมาย พูดเพื่อให้เด็กเข้าใจนะ เด็กเข้าใจ เด็กต้องพูดถึงสิ่งที่มันจับต้องได้ว่าจิตๆ แต่ถ้าพูดถึงเวลาเป็นธรรม ถ้าจิตเป็นภพ สิ่งที่จิตมันสะอาดแล้วมันไม่มีแรงขับโดยกิเลส

นี่เกิดโดยกรรม กรรมคือตัวนี้ ตัวที่พาเกิดพาตาย กรรมมันหมุนไปในวัฏฏะ เพราะพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย มันพัดมันหมุนเวียนนะ มันหมุนเวียน เห็นไหม เวลาเกิดใหม่ก็เป็นเด็ก เวลาเราอายุมากขึ้นเราก็เป็นปู่ เป็นย่า เป็นตา เป็นยาย นี่สิ่งนี้มันหมุนไปในวัฏฏะ

เกิดในญาติ ในสังคัม เกิดในโลก ถ้าเราเข้าใจสภาวะแบบนี้ เราเข้าใจการเกิดและการตายของจิต มันจะย้อนกลับมาที่เราได้ แต่ถ้าเราไม่เข้าใจตรงนี้ พื้นฐานเราไม่เข้าใจ เราไม่เข้าใจมันไม่ถึงรากฐานรากแก้วของใจ ถ้าเข้าถึงรากแก้วของใจ มันจะไปแก้กิเลสกันที่นั่นไง ถ้ามันไม่แก้กิเลสที่นั่นนะ มันจะเวียนตายเวียนเกิด

นี่คือบุญกุศลอย่างหยาบ อย่างกลาง อย่างละเอียด อย่างหยาบๆ อย่างความเป็นอยู่ เห็นไหม คู่สัตว์ลี สัตว์ที่มันอยู่ด้วยกัน มันรักกัน มันช่วยเหลือกัน มันยังเป็นคุณงามความดีเลย แล้วของเรา ในตระกูลของเรา เรารักกัน เราดูแลกัน เราช่วยเหลือกัน ตระกูลของเราก็เป็นตระกูลที่ดี

ในตระกูลนั้นถ้ารู้จักกระหมัดกระหม่อม สิ่งที่เกิดขึ้นมานี้รู้จักการบำรุงรักษานะ ตระกูลนั้นจะไม่เสื่อมเลย ถ้าตระกูลใดใช้จ่ายฟุ่มเฟือยไม่รู้จักรักษา ตระกูลนั้นจะเสื่อมอย่างเดียว ในวงศ์ตระกูล ในธรรมของตระกูลเราก็ยังมี ในความสามัคคี

คูตีเวลาอชาตศัตรูจะไปตีอีกทัพหนึ่ง เห็นไหม ไปถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าจะตีได้ไหม? ไม่ได้หรอก เพราะอะไร? เพราะเขามีธรรม ๗ ประการ เคารพผู้ใหญ่ หมั่นประชุมพร้อมกันเนื่องนิศย์ เลิกประชุมพร้อมกัน สิ่งประชุมแล้ว สิ่งที่เป็นมติแล้วจะปฏิบัติตามนั้น นี่เป็นความสามัคคีใจ ถ้าความสามัคคีกองทัพจะใหญ่ขนาดไหนก็ตีอันนั้นไม่แตก เห็นไหม จนต้องให้พราหมณ์เข้าไปยุบไปเหย้าให้แตกความสามัคคีกัน แล้วก็ไปทำลายเขา

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าในวงศ์ตระกูลของเรามีความสมานฉันท์ มีความรัก มีความร่วมเย็นต่อกัน นี่วงศ์ตระกูลเรานั้นคง มั่นคง เห็นไหม การอยู่ในสังคม นี่สังคมนะ แต่สังคม เวลาเราเจ็บไข้ได้ป่วย เวลาเราทุกข์ยากขึ้นมา เราได้แต่ปลอบประโลมกันเฉยๆ ธรรมะเข้าไปชำระในหัวใจนะ ถ้าชำระเข้าไปในหัวใจ มันเข้าไปชำระกิเลส นี่ถ้ากิเลสมันสงบตัวลง จิตมันสงบ เห็นไหม ถ้ากิเลสสงบตัวลงเฉยๆ มีความเป็นสมาธิมันมีความสุขขึ้นมา มันจะเข้าใจเรื่องของจิตใจ มันจะเข้าใจถึงสิ่งที่ว่าเป็นบุญอย่างหยาบ เป็นบุญอย่างกลาง เป็นบุญอย่างละเอียด

บุญใจ บุญคือความสุขของใจ บุญ เห็นไหม นี่ครอบครัวจะมั่งมีศรีสุข ครอบครัวจะทุกข์จนเข็ญใจขนาดไหน แต่ถ้าในครอบครัวนั้นมีความสุข มีความสมานสามัคคี มีความเข้าใจกัน อันนี้เงินซื้อไม่ได้นะ มีเงินมาก ถ้าครอบครัวเขามีดี เขาสมานฉันท์กัน เขาสามัคคีกัน อันนั้นก็ เป็นบุญของเขา ถ้ามีเงินมากขึ้นมา แต่ครอบครัวเขามีความขัดแย้งกัน มันไม่มีความสุขหรอก ไม่มีความสุข

เงินนี่เราเป็นคนใช้มันนะ ถ้ามีเงินมากมายขนาดไหน คนดี เงินนั้นจะเป็นประโยชน์เลย แต่ถ้าเราเป็นคนไม่ดี เราเป็นคนไม่ละเอียดรอบคอบ เงินนั้นทำลายเราหมดนะ เงินทำลายคนได้ เงินสร้างคนได้ เงินทำลายคนได้ทุกอย่าง แต่หัวใจนี้ถ้าธรรมะเข้าไปถึงแล้วมันสร้างใจอย่างเดียว ทำคุณงามความดีอย่างเดียว เห็นไหม สิ่งที่เป็นอย่างเดียวกันสิ่งนั้นมันเป็นเครื่องอาศัย แต่บุญกุศลจริงๆ คือความสุขของใจใจ เราถึงอย่ามองข้ามตนเอง

นี่สิ่งที่มีคุณค่าที่สุดคือชีวิต ชีวิตคืออะไร? ชีวิตคือพลังงานใจ พลังงานมันตั้งอยู่บนกาลเวลา นี่อายุ ถ้ามันไม่ตั้งอยู่บนอายุมันก็ดับ พลังงานนั้นดับไปมันก็เวียนไปเพราะมันเป็น

วิญญู เห็นไหม นี่ชีวิตนี่คืออะไร? ชีวิตนี่คือตัวจิต แล้วจิตมันเกิดขึ้นมาแล้ว เกิดขึ้นมาร่างกายนี้ มันอาศัย คุณใช้เวลาเราอดอาหารกัน ๓ วัน ๔ วันทำไมเราอยู่ได้ล่ะ?

นี่เวลาทางโลกเขานะ เขาต้องหาอยู่หากินของเขา เขากระเสือกกระสนของเขา เขาบอก เขาขาดแคลน แต่เวลาเรามาปฏิบัติ เห็นไหม เราไม่ใช่คนทุกข์จนเข็ญใจนะ บิณฑบาตมาก็ได้ อาหารนี่บิณฑบาตมาก็ได้ สิ่งใดมันได้มาทั้งนั้นแหละ แล้วเราอดอาหารทำไม? เห็นไหม เราอดอาหารเพื่อจะตัดแปลง เพื่อจะดูความหยาบ เพื่อดูแรงขับของใจ เราอดเพื่อประโยชน์ของเรา เราไม่ใช่อดเพราะทุกข์จนเข็ญใจ เราอดเพราะต้องการคุณงามความดี

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อเราพออยู่พอกิน เราพออาศัยได้ น้ำมันเป็นเครื่องอาศัย เห็นไหม นี่อดอาหาร ๓ วัน ๔ วันยังไม่ตายเลย แต่เพราะเราไปคิดกันว่าเราต้องมีการดำรงชีวิต เราเอามันเป็นใหญ่ใจ เอาสิ่งที่เป็นเครื่องอาศัยเป็นใหญ่ก็เลยมองข้ามตนเองไป มองข้ามชีวิตของเราไป มองข้ามความสำคัญของเราไป ถ้าเราไม่มองข้ามความสำคัญของเรา เห็นไหม สิ่งนั้นเป็นเรื่องหยาบๆ เป็นเรื่องความอาศัยกันเฉยๆ แต่สิ่งที่เป็นประโยชน์กว่าคือตั้งสติ เราจะมีสติของเรา เราจะมีความรู้สึกรักของเรา เราจะควบคุมใจของเราให้ได้ ถ้าเราควบคุมใจของเราได้ นี่อาหารใจ

อาหารกายแค่ดำรงชีวิตเราเท่านั้นเอง ถ้าอาหารใจ เห็นไหม คุณสิเราพาพ่อพาแม่มาวัดมาวา นี้ได้ฟังธรรม ได้สร้างบุญกุศล บุญกุศลมันเลี้ยงข้ามภพข้ามชาติ ทำไมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปเทศน์โปรดพ่อ พระเจ้าสุทโธทนะ ไปเทศน์โปรดแม่บนสวรรค์ ทำไมไปเทศน์โปรดแม่บนสวรรค์ล่ะ? นี่เวลาบนสวรรค์ ทำไมพ่อแม่ไปเกิดบนสวรรค์ล่ะ?

นี่เกิดบนสวรรค์ เห็นไหม นั่นนะเวลาตายไปแล้วข้ามภพข้ามชาติ บุญกุศลมันส่งเสริมไปไง ถ้าบุญกุศลส่งเสริมไป สิ่งที่เป็นคุณงามความดี ในปัจจุบันคนเป็นคนดี ถ้าเราเป็นคนดีนะ คนกตัญญูกตเวที เรา รู้จักบุญจักคุณ เรา รู้จักบุญกุศล เรา รู้จักคุณงามความดี พ่อแม่ก็มีความชื่นใจนะ พ่อแม่คนไหนก็แล้วแต่ ถ้าลูกเป็นคนดี นี่เราเลี้ยงลูกกันมาขอให้ลูกเราเป็นคนดี ลูกเรามีความสุข พ่อแม่จะมีความสุขมาก พ่อแม่แค่ให้ลูกมีความสุข พ่อแม่ก็มีความสุขแล้ว ไม่ต้องมีตอบแทนสิ่งใดเลย แค่เราเป็นคนดี พ่อแม่ก็มีความสุขแล้ว

นี่สิ่งที่เป็นคุณงามความดีมันเลี้ยงใจ มันเป็นอันเดียวกัน มันเป็นเรื่องที่ทุกคนปรารถนา สิ่ง ที่ปรารถนาขึ้นมา สิ่ง ที่ปรารถนา แต่ถ้าเราไม่ชวนชวย เราไม่หามา ปรารถนามันก็เป็นอธิษฐาน

บารมี มันเป็นเป้าหมาย เห็นไหม อธิษฐานบารมีเป็นเป้าหมายของชีวิต แล้วเราต้องพยายาม ขวนขวายให้เข้าถึงเป้าหมายนั้น การขวนขวายถึงเป้าหมายนั้น นี่สิ่งนี้เป็นความเพียรชอบ

ในมรรค ๘ มีเลี้ยงชีพชอบ ทำงานชอบ ความเพียรชอบ สติชอบ สมาธิชอบ ความชอบจะ ให้ผลเป็นความดี ความไม่ชอบ เราตั้งใจของเรา แล้วเราทำความผิดของเรา เห็นไหม ความไม่ชอบเป็นมิจฉาทิฎฐิ ทำไปแล้วมันให้ผลเป็นลบกับร่างกายของเรา ให้ผลเป็นความลบนะ แล้ว ให้ผลลบกับหัวใจด้วย

สิ่งที่เป็นลบนี่มันไม่ชอบ ถ้าเป็นความเพียรชอบ สิ่งที่เป็นความเพียรชอบ ทุกอย่างเป็น ความชอบทั้งหมด ความชอบธรรม ทุกอย่างความชอบธรรม ธรรมะย่อมชนะอธรรม สิ่งที่เป็น ธรรมเป็นธรรมะมันย่อมชนะอธรรม สิ่งที่เป็นคุณงามความดีนะ นี่เริ่มต้นเราไม่รู้ เราอยู่กับ อธรรม เราอยู่กับกิเลส เราอยู่กับค้นหาความทะยานอยาก มันก็ต้องการได้โดยค้นหาความ ทะยานอยาก ตัณห์มันล้นฝั่ง เห็นไหม

เวลาเราขยับขึ้นมาด้วยสติ เราขยับขึ้นมาด้วยการฝ่าฝืน มันเป็นทุกข์ไปหมดเลย แล้วปฏิบัติ ธรรมทำไมมันทุกข์ขนาดนี้? ไหนว่าปฏิบัติธรรมมันจะได้ความสุข มันจะได้คุณงามความดี นี่ แหละความเพียรชอบ น้ำป่า ฝนตกรุนแรง เห็นไหม น้ำมาเราจะบังคับน้ำอย่างไรให้มันไม่กัด เชาเขาดิน กัดเขาหน้าดิน กัดเขาต่างๆ

นี่ก็เหมือนกัน การกระทำของเรา กิเลสมันกัดเขาอยู่ตลอดเวลา แล้วเราเอาสติเอาปัญญา เข้าไปกั้นมัน เอาเข้าไปฝ่าฝืนมัน ถ้าการฝ่าฝืนอันนี้มันฝ่าฝืนกิเลส เห็นไหม เหมือนกับน้ำป่า ที่มันรุนแรงมา แต่ถ้าเราปิดกั้นได้ เราสามารถบังคับได้ เราปล่อยให้มันเป็นประโยชน์กับมัน นี่ใจ มันจะเริ่มสงบตัวลง ถ้าใจสงบตัวลงมันจะมีความสุขนะ มันจะฟังใจไปนะ ฟังใจเลย

จิตถ้าเคยสงบแล้ว ถ้าไม่สงบอีกมันจะฟังใจกับอาการสงบนั้นตลอดไป มันฟังไปที่ใจ ความรับรู้มันฟังใจ มันเป็นปัจจัยจัดตั้ง มันเป็นสันติทิฎฐิโก มันเป็นเรื่องของหัวใจ มันเป็นเรื่องของ ความรับรู้อันนั้น เห็นไหม คูติน้ำป่าเวลามันไหลมา มันแรงมา เราจะเอาอะไรไปกั้นมัน กิเลสของคนเป็นอย่างนั้น

นี่ใจดิบๆ ความคิดดิบๆ ปัญญาดิบๆ มันผสมมาด้วยค้นหาความทะยานอยาก ทั้งความคิด เรานี้แหละ เราต้องขยับขึ้นมาให้ได้ ถ้าขยับขึ้นมาให้ได้ความสุขมันเกิดตรงนี้ แต่ความสุขเกิดตรงนี้

มันต้องมีความจงใจไง เราถึงต้องอดนอน ต้องผ่อนอาหารนะ ชูตงควัตรเป็นเครื่องขัดเกลากิเลส ไม่ใช่การแก้กิเลส มันเป็นเครื่องขัดเกลากิเลส เห็นไหม เราแค่บังคับน้ำไว้ได้ เราแค่กางกั้นมันไว้ได้ แต่เราไม่ได้ชักน้ำให้เป็นประโยชน์ น้ำมันจะเป็นอะไรล่ะ?

คูสิเวลาน้ำมันแรงมา มันชัคบ้านเรือนพังไปหมดเลยนะ มันเอาคนเสียชีวิตได้ เอาคนตายได้เลย นี่ก็เหมือนกัน ความคิดที่มันรุนแรง ความคิดที่ทำลายเรา มันทำลายเราเสียได้นะ แต่ถ้าเรากักมันได้ เรบบังคับน้ำนั้นได้ เราชักน้ำมาเป็นประโยชน์ เห็นไหม เราจะทำอุตสาหกรรมสิ่งใดก็ได้ มันต้องอาศัยน้ำทั้งนั้นแหละ

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าจิตมันสงบเข้ามา มีสมาธิขึ้นมา มีปัญญาขึ้นมา มันทำประโยชน์กับเรา เห็นไหม สิ่งที่เป็นโทษ ตัณหาความทะยานอยากเป็นโทษกับเรา ใหม่ๆ ที่มันเกิดมาเป็นเรานี้แหละ นี่กรรมพาเกิด เกิดจากพ่อจากแม่ที่เกิดในปัจจุบันนี้ เวลากรรมพาเกิดเพราะเรามีกรรมด้วย มันซ่อนมันถึงเกิดในครอบครัวของเรา เกิดในตระกูลต่างๆ แล้วมันยังมีกรรมเกิดต่อๆ ไป แล้วกรรมดี การกระทำคือทำสิ่งที่ดี ปัญญาที่เกิดที่ดี กรรมดีไฉน

นี่ผู้บริหารจัดการเขาใช้สมองใช่ไหม? เขาบริหารจัดการ เขาคาดการณ์ เขาวางโครงการ เขาบริหารจัดการของเขาได้ประสบความสำเร็จ เวลาเราบริหารจัดการใจล่ะ? เวลาปัญญามันเกิดจากภายใน สิ่งที่ยังบังคับใจได้ บังคับน้ำได้ บังคับสิ่งใดๆ ได้ขึ้นมา มันเป็นมรรคญาณ มันเป็นการบริหารจัดการจากภายใน เห็นไหม นี่เป็นโลกุตตรธรรม นี่ปัญญาจากภายนอก ปัญญาจากภายใน แล้วปัญญาจากภายในเอาชนะคะคานกันอย่างไร?

ปัญญาภายในจะเกิดขึ้นมามันเป็นกรรมดี กรรมดีแล้วมันชะล้างสิ่งที่ยังเป็นไม้อัดๆ สิ่งที่เป็นตัณหาความทะยานอยากที่ออกจากปัญญามา ที่ว่าเป็นปัญญาโลกีย์ปัญญา ปัญญาวิชาชีพ ปัญญาที่เห็นแก่ตัว ปัญญาเอารัดเอาเปรียบ สิ่งที่ยังเป็นความสงบเข้ามา มันจะไปแยกออกจากกัน มันไปยับยั้งสิ่งนั้นได้ น้ำสกปรกกับน้ำสะอาดใจ น้ำที่เป็นพิษ น้ำสกปรกเขาใช้อะไรไม่ได้ นะ กินเข้าไปก็ตายด้วย น้ำสะอาดกินเข้าไปแล้วมีประโยชน์หมดเลย

จิตที่สงบมันสะอาดชั่วคราวๆ ชั่วคราวก็เอาทำประโยชน์ขึ้นมา พอเห็นประโยชน์ขึ้นมา เห็นไหม ปัญญาที่มันเกิดขึ้นมาให้มีความสุข มีความสบาย มีความสุขนะ เอาใจไว้ได้นะ อะไรก็ล่อมันไม่ได้ นี่บ่วงของมาร รูป รส กลิ่น เสียง ข้าวของเงินทองเป็นบ่วงของมารหมด มันเป็น

เครื่องหล่อ เครื่องหล่อให้ใจมันฟู แล้วเราทันมัน บ่วงของมารมันเป็นบ่วง มันเป็นบุชามาร บุชากิเลส บุชากความต้องการ แล้วเรารู้ทันมันเราปล่อยมันหมด มันจะมีความสุขไหม?

ความสุขมันเกิดขึ้นมาอย่างไร? สุขเกิดขึ้นมาได้อย่างไร? เกิดขึ้นมาเพราะโลกุตตรปัญญาไง ปัญญาที่เราฝึก ต้องฝึก เพราะความฝึกขึ้นมาก็ต้องอดทน อดทนขึ้นมา อานเหงื่อต่างน้ำ ต้องอดทน อดทนทำให้ได้

ทรัพย์ภายนอกนะ ทรัพย์ภายนอกเป็นทรัพย์ เห็นไหม เวลาปัญญามันเกิดขึ้นมา เวลาผลการปฏิบัติขึ้นมาเขาเรียกอริยทรัพย์ นี่อริยทรัพย์มันเหนือกว่าทรัพย์ธรรมดา ทรัพย์ธรรมาคือทรัพย์ที่ใช้จ่ายใช้สอยไป อริยทรัพย์มันเกิดกับหัวใจ มันเป็นอกุศลปรกรรม มันเป็นทรัพย์ของเราแน่นอน แล้วแน่นอนนี่เพราะอะไร? เพราะมันเป็นนามธรรม มันอยู่ในหัวใจใช่ไหม? เวลาตายไป ไปเกิดเป็นเทวดาก็เป็นเทวดาอริยภูมิ ไปเกิดเป็นพรหมก็เป็นพรหมอริยะ

พรหมปุถุชนกับพรหมอริยะ เทวดापุถุชนกับเทวดาอริยะ มนุษย์ปุถุชนกับมนุษย์อริยะเหมือนกัน นี่มันถึงเป็นนามธรรม มันถึงข้ามภพข้ามชาติ ถ้าเป็นกระดาศ เป็นเงินนี่มันข้ามไปบนสวรรค์ไม่ได้หรอก เห็นไหม เพราะมันเป็นสมบัติของโลกนี้ แต่ถ้าเป็นอริยภูมิมันไปได้หมด นี่สมบัติอันนี้มันจะเกิดขึ้นมาจากการกระทำของเรา ถ้าการกระทำของเรามันเป็นคุณค่า มันถึงมีการลงทุน มันถึงมีการกล้าทำไง มีการฝืนของเรา มันจะเป็นประโยชน์กับเรา

นี่ว่าปฏิบัติแล้วทำไมมันทุกข์มันยาก ทุกข์ยาก ทุกข์เพื่อจะพ้นทุกข์ต้องทุกข์ แต่ถ้าทุกข์เพื่อทุกข์มันจะทุกข์ซ้ำซาก น้ำตาจะไหลพรากทุกชีวิต ทุกการเกิดและการตาย แล้วจะทุกข์ซ้ำซากอยู่นี่ แต่ถ้าเป็นความทุกข์ที่จะพ้นจากกิเลสมันทุกข์เหมือนกัน แต่จะไม่มีน้ำตาไหลอีกแล้ว จะไม่กลับมาทุกข์ซ้ำซาก เห็นไหม ทุกข์ก็ต้องทน ถ้าจะทุกข์นะ ถ้าคนเห็นประโยชน์กับมัน

นี่เริ่มต้นต้องเห็นคุณเห็นโทษก่อน ถ้าเห็นคุณแล้วมันจะเห็นโทษมัน คือเราหลงไหลไปกับมัน เห็นคุณแล้วเราจะมี ความขวนขวาย เราจะมี การกระทำ เราจะมี ศรัทธา เราจะมี ความเพียร เราจะมีสติสัมปชัญญะ แล้วไม่ใช่ทำสักแต่ว่า ทำให้มันพ้นๆ ไปพอเป็นหน้าที่ ทำจริงๆ ทำจริงๆ ทำเพื่อจะเข้าไปฆ่ากิเลส มันจะเป็นความจริงขึ้นมาจากใจ ถ้าทำสักแต่ว่า ทำเป็นพิธี ทำเป็นความเชื่อของกิเลสมันเป็นทำแบบโลกๆ นี่มันถึงว่าเป็นความทุกข์ใจ

ความเพียรนี้ทุกข์ การตั้งสมาธิก็ทุกข์ ทุกข์ทั้งนั้นแหละ ทุกข์เพื่อจะพ้นทุกข์ ทุกข์เพราะ
เรามีความพอใจ เรามีความจงใจ เราถึงพอใจกับความทุกข์นั้น แต่ถ้าไม่มีความพอใจ ไม่มีศรัทธา
ไม่มีความเชื่อ มันทำสักแต่ว่า แล้วก็ลูบๆ คลำๆ เห็นไหม แล้วมันจะเข้าไม่ถึงเนื้อ เนื้อของใจ
แล้วก็เลสมันอยู่ที่ใจ ต้องไปชำระกันที่นั่น

นี่กรรมดี ดีจากภายใน ดีจากภายนอก สร้างคุณงามความดี ความดีจะเป็นของเรา ความดี
เป็นของใจ ใจเป็นผู้สร้างออกมา แล้วใจเป็นผู้รับ จะเป็นประโยชน์ของใจดวงนั้น เอวัง